

TORRE BALLDOVINA. Maqueta amb l'aspecte que tenia duant el segle XIV. (Museu Torre Balldovina)

tingueren durant més de dos-cents anys.

Al segle XVIII, els propietaris eren els River-Sagarra, que efectuaren profundes modificacions a l'edifici, reforçant-ne el caràcter senyorial. Al segle XIX, la propietat era només de la família Sagarra. Ferran Sagarra va fer-hi més reformes en un primer moment i, a més, el va dotar d'un gran jardí. Entre 1914 i 1918, li va donar l'aspecte actual en estil neogòtic, barreja de Modernisme i Noucentisme. Els Sagarra vivien a Barcelona, però passaven llargues temporades en aquesta propietat, especialment a l'estiu. Josep Maria de Sagarra, el gran escriptor de les nostres lletres, fill de Ferran Sagarra, ens parla de la torre a les seves memòries i té unes pàgines delicioses on explica els preparatius de la família per anar de Barcelona fins a Santa Coloma, amb els equipatges i els carruatges.

La torre Balldovina va ser adquirida per l'ajuntament de Santa Coloma de Gramenet l'any 1972 i, des de 1987, acull el Museu Municipal i l'Arxiu Històric de la Ciutat.

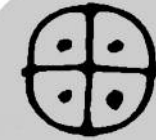
Al museu hi ha una exposició permanent anomenada *Santa Coloma de Gramenet: la muntanya, el riu, la ciutat* que són els tres temes que identifiquen el territori colomenc, des de l'inici de l'assentament dels ibers al Puig Castellar (la muntanya), passant per la influència del riu Besòs i finalment el creixement de la ciutat.

Joan Codina i Bemaus

BIBLIOGRAFIA

- Santuari de Santa Eulàlia de Vilapicina*, Viquipèdia.
El nucli de Santa Eulàlia de Vilapicina. Web de l'Ajuntament de Barcelona (*).
Santa Eulàlia de Vilapicina. Web, NouBarris.Net (*).
Catalunya Romànica, vol. XX: La Torre Balldovina pàg. 268-269.
Museu Torre Balldovina. Viquipèdia (*).
Museu Torre Balldovina. Web del Museu (*).
 (*) consultes novembre de 2025.

primer document de l'any 1020, apareix com a *Turris Baldovin* i en un de posterior, del 1058, diu que el propietari és el senyor Ballduvino. Al segle XIII, la torre i les terres de l'entorn van ser adquirides per Pere Grony, que era d'una important família barcelonina de mercaders. Durant el segle XIV, aquesta família es va fer construir una residència i casa de pagès que envoltava la torre des d'on administraven tota la finca. La man-

AARS

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 241

13 de desembre de 2025

EL BARCELONÈS

SANTUARI DE SANTA EULÀLIA DE VILAPICINA (BARCELONA)

Aquest santuari està ubicat en el barri del Turó de la Peira, en la cruïlla de dos importants camins medievals: un que anava de Sant Andreu de Palomar a Sant Joan d'Horta i l'altre, anomenat de Sant Iscle, que anava fins a Cerdanyola. En aquest indret hi ha indicis d'una vil·la romana agrícola anomenada *Villa Picinna* que més tard donà nom al lloc. Damunt la vil·la es bastí una capella preromànica dedicada a Santa Eulàlia. El primer document data de l'any 962, però sembla que ja n'existia una altra d'anterior. Després de dues restauracions importants als segles XVI i XVII, a finals del XVIII el temple estava deteriorat i havia crescut molt el nombre de feligresos. Per aquestes raons es decidí construir-ne un de nou en el mateix lloc i també es bastí un pont d'unió amb la masia de Can Basté, que passà a ser la rectoria. Es finançà per subscripció popular i s'acabà l'any 1782. Novament, a finals del segle XIX, l'església havia quedat petita. Llavors se'n construí una de nova a un centenar de metres de distància i el 1905, un cop acabada, l'antiga va perdre la condició de parròquia.

Durant la Guerra Civil ambdues foren saquejades i cremades, la nova va ser la que va resultar més malmesa. El 1939, mentre es reconstruïa la nova, la vella fou habilitada provisionalment pel culte. L'any 1969 l'església vella va ser restaurada, per iniciativa d'un grup de seminaristes. Es recuperà el culte i passà a anomenar-se Santuari de Santa Eulàlia. A principis dels anys 2000 el santuari tornava a tenir desperfectes, el campanar estava mal-

SANTA EULÀLIA DE VILAPICINA.

mès i la nau esfondrada, en part. S'efectuà la restauració amb fons recaptats pels veïns, que finalitzà el 2004. Actualment, s'hi celebra la missa dominical, classes de catequesi i activitats culturals. El 1971 el santuari, Can Basté (s. XVIII) i el veí hostel antic de Ca n'Artés (s. XV) foren declarats conjunt d'interès historicoartístic local.

La capella preromànica estava orientada transversalment respecte del posterior santuari. Era d'una sola nau capçada per un absis carrat i els peus de la nau coincidien amb el reduït braç dret del transsepte del santuari. Es

creu que inicialment tenia una coberta amb encavallades de fusta i que, possiblement, després de les ràtzies d'Al-Mansur o del seu fill Adb-el-Malik, la reconstruïren amb volta de canó. Els murs laterals de l'absis tenen arcs de mig punt: el del costat oest té les dovelles irregulars, segurament aprofitades, mentre que el de l'est són més regulars, però es reformaren en afegir-hi la petita sagristia durant el segle XVI. El mur central és el més interessant: els pilars de l'arc de mig punt descansen damunt d'una banquetta feta amb un paviment romà d'*opus signinum* que, amb tota seguretat, pertanyia a la vil·la romana. El mur preromànic del peu de la nau, sobresurt per l'exterior del transsepte i a més serveix de reforç del talús del camí.

SANTA EULÀLIA DE VILAPICINA.
Absis preromànic.

El santuari actual és un edifici neoclàssic, d'una sola nau, coberta amb volta de canó reforçada amb arcs torals. L'absis preromànic avui és la capella del Santíssim. La façana està decorada amb esgrafiats, on figuren la creu de Santa Eulàlia i uns àngels. Està coronada per un campanar de cadireta, rematat per florons de ceràmica verda vidriada.

TORRE BALDOVINA (SANTA COLOMA DE GRAMENET)

TORRE BALDOVINA.

L'edifici ha sofert diverses transformacions i afegits al llarg del temps. Inicialment, era una torre de planta circular de 19 m d'alçada i 7,75 m de diàmetre, construïda entre finals del segle X i inicis de l'XI. Tenia dues funcions: ser el símbol del poder del senyor feudal i el d'una torre de defensa i guaita, contra les ràtzies musulmanes. En un